

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/2070,Otwarcie-wystawy-Zaglada-polskich-elit-Akcja-AB-Katyn-Wroclaw-4-kwietnia-2008-r.html>
07.04.2026, 09:22

Otwarcie wystawy „Zagłada polskich elit. Akcja AB - Katyń” - Wrocław, 4 kwietnia 2008 r.

04.04.2008

W dniu 4 kwietnia br. na Uniwersytecie Wrocławskim odbyło się uroczyste otwarcie wystawy IPN „Zagłada polskich elit. Akcja AB - Katyń”. Organizatorami wernisażu były Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu oraz Muzeum Uniwersytetu Wrocławskiego.

Przybyłych na uroczyste otwarcie wystawy w sali im. Banacha powitali dyrektor Muzeum Uniwersytetu Wrocławskiego - Ryszard Młynarski oraz dyrektor Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej - prof. Włodzimierz Suleja. Historyczny wstęp do wystawy przedstawił dr Jerzy Kirszak z Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej. Opisał największe akcje represyjne przeprowadzone równoległe przez Niemców i Sowieców w Polsce w pierwszych miesiącach okupacji.

Uczestnicy otwarcia otrzymali katalog wystawy „Zagłada polskich elit. Akcja AB - Katyń” oraz repliki guzika znalezione w Katyniu, który jest znakiem pamięci, o tych którzy tam zginęli.

Ekspozycja będzie dostępna do końca kwietnia 2008 r. Można ją oglądać na I piętrze gmachu głównego Uniwersytetu Wrocławskiego w godzinach jego otwarcia.

***

Akcja AB rozpoczęła się 30 marca 1940 r., a jej pierwszym akordem była krwawa pacyfikacja terenów objętych działalnością oddziału partyzanckiego „Hubala”. Nasilenie działań eksterminacyjnych miało miejsce od maja do lipca 1940 r. Największe egzekucje przeprowadzone w ramach akcji miały miejsce w Palmirach pod Warszawą, na Rurach Jezuickich w Lublinie, na Firleju pod Radomiem, w Skarżysku-Kamiennej oraz w kilku innych miejscach.

Z akcją AB zbiegło się w czasie zarządzenie dowódcy policji niemieckiej, Reichsführera SS Heinricha Himmlera w sprawie deportacji do obozów koncentracyjnych 20 tys. Polaków. Część z nich aresztowano w trakcie tzw. akcji zbiorczych, łapanek lub obław ulicznych, podczas których porywano nie tylko z ulic, lokali czy środków transportu miejskiego mężczyzn w wieku od 16 do 40 lat. Pierwszy transport więźniów z Warszawy skierowano do obozu w Sachsenhausen 2 maja 1940 r. 14 czerwca 1940 r. wyruszył z Tarnowa pierwszy transport więźniów do nowo zbudowanego hitlerowskiego obozu koncentracyjnego w Auschwitz.

Masowe aresztowania miały również miejsce na terenach pod okupacją sowiecką. W pierwszych dniach marca 1940 r. Ludowy Komisarz Spraw Wewnętrznych Ławrentij Beria skierował do Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii bolszewików (WKPb) pismo z projektem decyzji o likwidacji 14 700 jeńców znajdujących się w obozach w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie oraz 11 tys. przetrzymywanych w więzieniach tzw. zachodniej Ukrainy i Białorusi. Wniosek został rozpatrzony przez Biuro Polityczne 5 marca 1940 roku. Na początku

kwietnia 1940 r. ruszyły pierwsze transporty do miejsc egzekucji w Katyniu, Charkowie i Kalininie (Twerze).

Osoby przetrzymywane w innych więzieniach: we Lwowie, Równem, Łucku, Tarnopolu, Stanisławowie i Drohobyczu przewieziono do Kijowa, Charkowa i Chersonia. Przetrzymywani w więzieniach w Pińsku, Brześciu, Baranowiczach i Wilejce zostali przewiezieni do Mińska. Więźniowie ci (w sumie nie mniej niż 7305 osób) zostali prawdopodobnie rozstrzelani w miejscu docelowym podróży.

Równocześnie z akcją „rozładowania” obozów specjalnych i więzień NKWD poddało prześladowaniom rodziny skazanych na zagładę polskich jeńców. 13 kwietnia deportowano do północnych obwodów Kazachstanu ok. 61 tys. Polaków. Wywożonym pozwolono zabrać ze sobą jedynie rzeczy osobiste. Na miejscu kierowano ich do pracy w kołchozach, osiedlając w skrajnie trudnych warunkach, często na otwartym stepie.

Akcja AB i mord w Katyniu były najbardziej jaskrawymi przykładami akcji represyjnych przeprowadzonych w latach 1939-1941 na ziemiach polskich pod niemiecką i sowiecką okupacją. W czasie „operacji katyńskiej” zamordowano około 22 tys. ludzi. Szacuje się, iż w trakcie akcji AB Niemcy rozstrzelali ok. 6,5 tys. Polaków. Razem z Polakami zamordowanymi w 1939 r. w analogicznych operacjach na ziemiach włączonych do Rzeszy, dawałoby to liczbę około 50 tys. ludzi.

Znakomitą większość ofiar jednej i drugiej zbrodni można zaliczyć do polskiej elity intelektualnej. Obie operacje były wstępem z jednej strony do germanizacji, a z drugiej – do sowietyzacji Polski. W pierwszym rządzie uderzono w najlepiej wykształconych, najzamożniejszych, aktywnych społecznie i politycznie oraz najbardziej patriotycznych Polaków, którzy mogli stanowić zagrożenie dla planów okupantów. Nie ulega dziś wątpliwości, że działania te mają znamiona zbrodni ludobójstwa.

***

Wystawa podzielona została na kilka bloków tematycznych. W pierwszym naświetlono sowiecko-niemieckie przymierze polityczne i wojskowe z lat 1939-1941. Ukazano wspólną agresję na Polskę, jej rozbiór oraz okupację, w trakcie której współpracujące ze sobą mocarstwa wprowadzały w życie ludobójczą politykę wobec obywateli podbitego kraju.

W kolejnych blokach zaprezentowane zostały obie zbrodnicze operacje z 1940 r., najpierw Zbrodnia Katyńska, a następnie akcja AB. Zrekonstruowane zostały przygotowania do zbrodni, jej przebieg oraz najważniejsi sprawcy. Przybliżone zostały także przykładowe sylwetki ofiar, w tym także rodzin: Czarnków, Wnuków, Dowbor-Muśnickich i Chrzanowskich, które stały się jednocześnie ofiarami obu oprawców.

Podsumowaniem wystawy jest próba bilansu ludobójczych operacji, ukazanie ich geograficznego zasięgu oraz faktu, że część odpowiedzialnych za zbrodnie funkcjonariuszy III Rzeszy i funkcjonariuszy NKWD nie została pociągnięta do odpowiedzialności.

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Zagłada polskich elit | Akcja AB – Katyń

Katalog do wystawy oraz replika guzika znalezioneego w Katyniu (element kampanii społeczno-educacyjnej Narodowego Centrum Kultury "Pamiętam. Katyń 1940", której partnerem jest IPN)

Historyk wrocławskiego oddziału IPN - dr Jerzy Kirszak

Wśród gości wernisażu był biskup Edward Janiak